

MALAKA OSHIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

X.N.Agaliyeva

**Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika Universiteti huzuridagi
Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq Markazi
“Ta’lim texnologiyalari” kafedrası PhD., v.v.b. dotsenti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18028880>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy malaka oshirish tizimini takomillashtirish bo'yicha ilg'or xalqaro tajribalar va yondashuvlar tahlil qilingan. Scopus va Web of Science bazalaridan olingan tadqiqotlar asosida malaka oshirish dasturlarining yangi formatlarni, jumladan onlayn va aralash ta'lim, kasbiy o'rganish jamoalari, texnologiya integratsiyasi va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarni qo'llash samaradorligi ko'rsatilgan. Maqolada o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan sharoitlar, to'siqlar va ularni bartaraf etish yo'llari muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, samarali malaka oshirish tizimlari hamkorlikka asoslangan, amaliyotga yo'naltirilgan, moslashuvchan va doimiy qo'llab-quvvatlashni ta'minlagan bo'lishi kerak.

Kalit so'zlar: malaka oshirish, kasbiy rivojlanish, onlayn ta'lim, kasbiy o'rganish jamoalari, o'qituvchilar tayyorlash, texnologiya, ta'lim sifati, innovatsiya

Аннотация: В статье анализируются передовой международный опыт и подходы к совершенствованию современных систем профессионального развития. На основе исследований баз данных Scopus и Web of Science продемонстрирована эффективность программ профессионального развития с использованием новых форматов, включая онлайн- и смешанное обучение, профессиональные образовательные сообщества, интеграцию технологий и личностно-ориентированные подходы. В статье рассматриваются необходимые условия, барьеры и способы их преодоления для непрерывного профессионального развития учителей. Результаты исследования показывают, что эффективные системы профессионального развития должны быть коллективными, практико-ориентированными, гибкими и обеспечивать постоянную поддержку.

Ключевые слова: профессиональное развитие, профессиональное развитие, онлайн-образование, профессиональные образовательные сообщества, подготовка учителей, технологии, качество образования, инновации

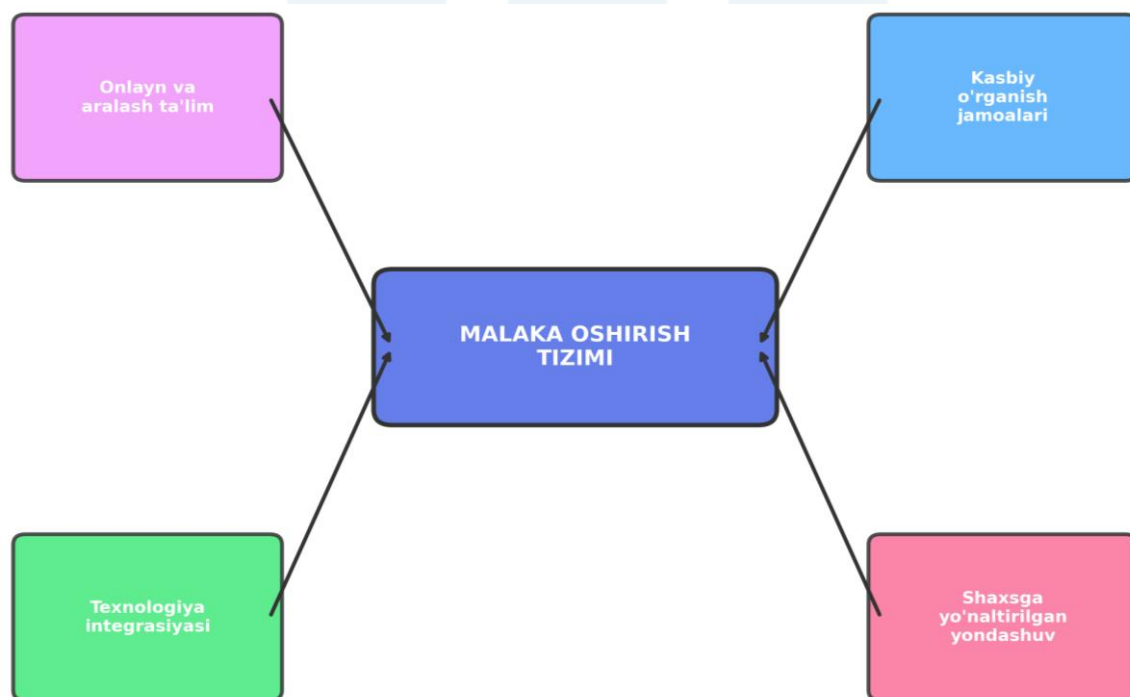
Abstract: This article analyzes advanced international practices and approaches to improving modern professional development systems. Based on research from Scopus and Web of Science databases, the effectiveness of professional development programs using new formats, including online and blended learning, professional learning communities, technology integration, and person-centered approaches, is demonstrated. The article discusses the necessary conditions, barriers, and ways to overcome them for teachers' continuous professional development. The research results show that effective professional development systems should be collaborative, practice-oriented, flexible, and provide ongoing support.

Keywords: professional development, professional development, online education, professional learning communities, teacher training, technology, educational quality, innovation

Kirish. O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi ta'lim tizimining samaradorligini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Zamonaviy dunyoda tez o'zgarayotgan texnologiyalar, pedagogik yondashuvlar va talabalar ehtiyojlari o'qituvchilardan doimiy yangilanish va o'z malakalarini oshirishni talab etadi [1]. Kennedy (2014) ta'kidlaganidek, an'anaviy malaka oshirish modellari hozirgi zamon talablariga javob bermaydi va tizimli muammolar hal qilinmagan holda qolmoqda [2]. Shuning uchun, malaka oshirish tizimini takomillashtirish zamonaviy ta'lim reformalarining markaziy yo'nalishlaridan biriga aylandi.

Onlayn va aralash ta'lim formatlari. Scopus va Web of Science bazalarida o'tkazilgan sistematik tahlil 115 ta tadqiqotni o'z ichiga olgan holda shuni ko'rsatdiki, onlayn va aralash formatdagi malaka oshirish dasturlari o'qituvchilarning kompetensiyalari va amaliyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [3]. Texnologiyaviy qo'llab-quvvatlashga asoslangan dasturlar nafaqat o'qituvchilar malakasini oshiradi, balki talabalarning o'qish natijalari, motivatsiyasi va o'z-o'ziga ishonchini ham yaxshilaydi. Ayniqsa, sinxron fazalar, hamkorlikka yo'naltirilgan faoliyatlar va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari dastur samaradorligining hal qiluvchi mezonlari ekanligi aniqlangan [3].

Tanzaniya tajribasi bu yondashuvning milliy miqyosda muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ko'rsatadi. EdTech Hub jamosi davlat bilan hamkorlik qilish orqali texnologiya bilan ta'minlangan, maktab asosida tashkil etilgan milliy malaka oshirish tizimini joriy qildi [4]. Ushbu model an'anaviy seminar va treninglardan uzoqlashib, doimiy, iqtisodiy tejamkor va amaliyotga yo'naltirilgan kasbiy rivojlanishni ta'minlaydi.

1-rasm. Zamonaviy malaka oshirish tizimining asosiy yo'nashilari

Kasbiy o'rganish jamoalari. Kasbiy o'rganish jamoalari (Professional Learning Communities - PLCs) zamonaviy malaka oshirish tizimining muhim komponenti hisoblanadi. Harris va Jones (2015) ta'kidlaganidek, PLClar o'qituvchilar o'rtasida tajriba almashish, innovatsiyalarni muhokama qilish va jamoaviy o'sish madaniyatini yaratish uchun muhit ta'minlaydi [5]. Irlandiyaning tajribasi ko'rsatadiki, o'qituvchilar bir-biridan o'rganishni

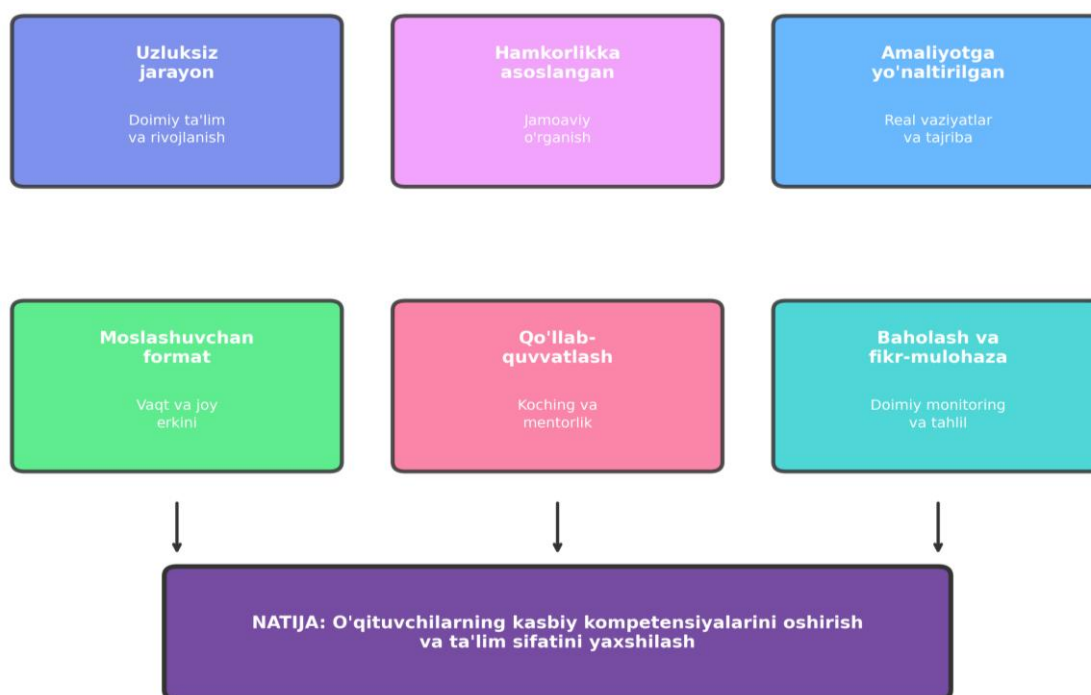
qadrlaydilar va bunday hamkorlik nafaqat individual, balki jamoaviy samaradorlikni ham oshiradi [6]. 90 ta o'qituvchi bilan 21 mamlakatda o'tkazilgan intervyular shuni ko'rsatdiki, eng samarali malaka oshirish dasturlari o'qituvchilarning kundalik professional haqiqatiga asoslangan, ularning bilim va tajribasidan foydalangan holda tashkil etiladi [7]. O'qituvchilar nazariy ma'lumotlardan ko'ra, amaliy, o'zlarining sinf xonasiga bevosita taalluqli bo'lgan yondashuvlarni afzal ko'rishadi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv. Uganda universiteti professor-o'qituvchilari orasida o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilar vaqt tanqisligini malaka oshirishdagi asosiy to'siq sifatida ko'rishadi [8]. Shuning uchun, ular o'z ehtiyojlariga moslashtirilgan, texnologiyani qo'llash bilan bog'liq bo'lgan va andragogiya prinsiplaridan foydalanadigan malaka oshirish imkoniyatlarini talab qilishadi. O'qituvchilar to'g'ri vaqtda, to'g'ri qo'llab-quvvatlashni olishni xohlashadi: demonstratsiyalar, video ko'rsatmalar, elektron hujjatlar, mutaxassislariga kirish va texnik yordam xizmatlari orqali [8].

1-jadval.

Malaka oshirish dasturlarining an'anaviy va zamonaviy yondashuvlari

Xususiyat	An'anaviy	Zamonaviy
Format	Yuz-yuzlik seminarlar	Onlayn, aralash, moslashuvchan
Davomiyligi	Qisqa muddatli kurslar	Uzluksiz, doimiy
Yondashuv	Nazariy, yuqoridan pastga	Amaliy, hamkorlikka asoslangan
Qo'llab-quvvatlash	Cheklangan	Doimiy kouching va mentorlik

2-rasm. Samarali malaka oshirish dasturlarining asosiy xususiyatlari

Xulosa qilib aytganda xalqaro tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, malaka oshirish tizimini takomillashtirish uchun quyidagi zamonaviy yondashuvlarni qo'llash zarur: birinchidan, onlayn va aralash formatlardan foydalanish orqali o'qituvchilarga moslashuvchan va qulayroq ta'lim imkoniyatlarini taqdim etish; ikkinchidan, kasbiy o'rganish jamoalarini tashkil etish orqali hamkorlikka asoslangan va doimiy o'rganish madaniyatini yaratish; uchinchidan, texnologiya integrasiyasini ta'minlash, lekin texnik qo'llab-quvvatlash va o'qitishni unutmaslik; to'rtinchidan, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish, o'qituvchilarning individual ehtiyojlari va kontekstlarini hisobga olish. OECD ma'lumotlariga ko'ra, samarali malaka oshirish uzluksiz, hamkorlikka asoslangan va amaliyot bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak [9]. Vaqt tanqisligi, yuqori xarajatlar va qo'llab-quvvatlash etishmasligi kabi to'siqlarni bartaraf etish muhimdir. Malaka oshirish tizimini takomillashtirish ta'lim sifatini oshirish va o'qituvchilarning kasbiy qoniqishini ta'minlash uchun strategik ahamiyatga ega.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Hargreaves A., Fullan M. Understanding teacher development. New York: Teachers College Press, 1992.
2. Kennedy A. Understanding continuing professional development: the need for theory to impact on policy and practice. Professional Development in Education, 2014, 40(5), pp. 688-697.
3. Schueler L., Linkert C., Junker R. Online Teacher Professional Development: A Research Synthesis on Effectiveness. Technology, Knowledge and Learning, 2024, 29, pp. 891-920.
4. EdTech Hub. Teacher Continuous Professional Development in EdTech. Report, 2023.
5. Harris A., Jones M. Professional learning communities: A strategy for school and system improvement? School Leadership & Management, 2015, 35(1), pp. 15-30.
6. O'Connor K., McNamara G. Reimagining a framework for teachers' CPD during curriculum reform. Professional Development in Education, 2023, 49(5), pp. 891-906.
7. Burns M., Buse B. Improving professional development: 5 changes teachers want to see. Global Partnership for Education Blog, 2024.
8. Tumuhimbise W., Atuhurra J., Ssebbunga-Masembe C. Modern technology adoption and professional development of lecturers. Cogent Education, 2023, 10(1), 2198106.
9. OECD. Teacher professional development. Education GPS, 2024.